

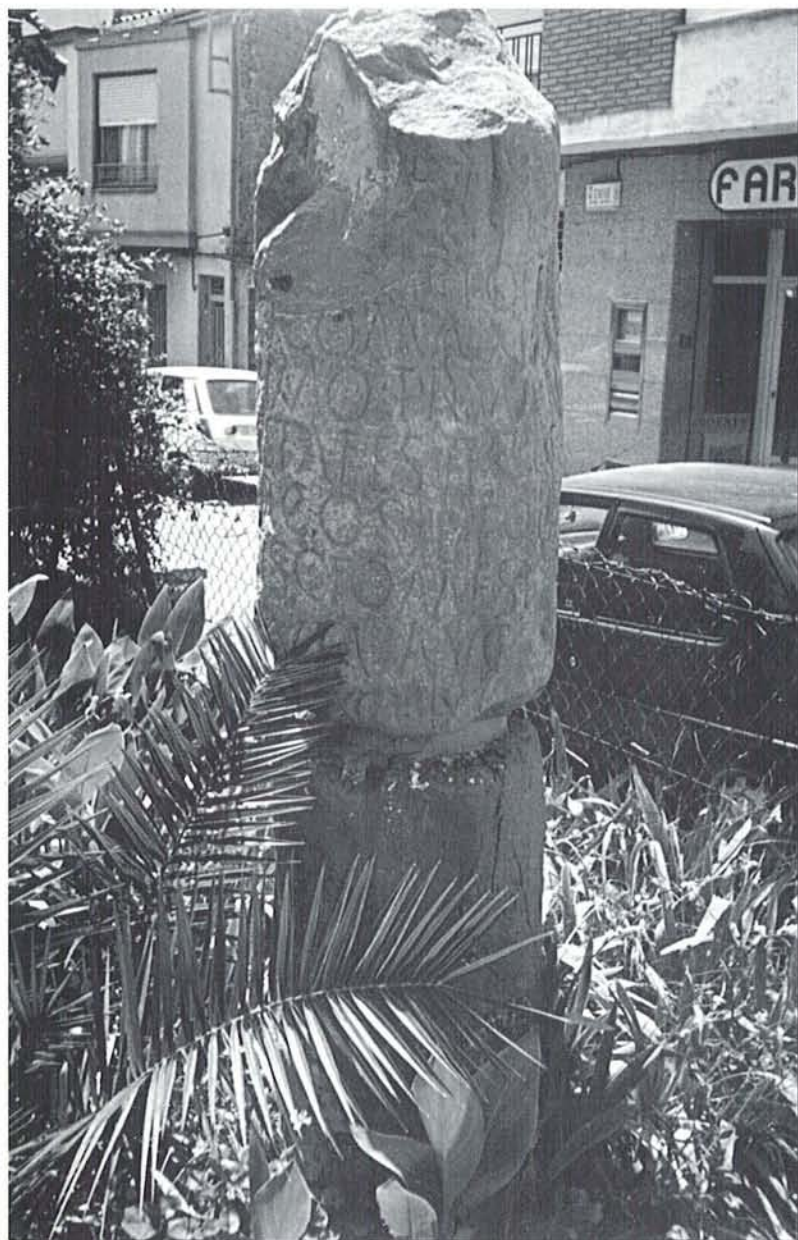

La Botalària

REVISTA CULTURAL

Estiu 1998

ANY II, número 2

Miliari romà de Borriol.

SUMARI

Portada

Consell de redacció i Telèfons d'interès.

Editorial.

El bordís.

Adeu al Palmar.
L'últim carro a la plaça.

Cultura.

La darrera masovera de la serra.
les campanes de Borriol.
III Setmana del Medi Ambient a Borriol.
Records de l'escola.
La caça a Borriol.
La falla de Sant Jaume de 1947.

Entrevista.

El tioko de Pepito.

Opinió.

Aliments d'agricultura ecològica.
ABorriol som uns conformistes.
Sant Bartomeu i Sant Roc.
Colombicultura.
Setmana del Medi Ambient.
El teu poble, les seues fonts i ermites.
La meua preocupació.

FOTOS ANTIGUES

Trinitat Soler
Antonia Batalla
Mre Vicentq Linares
María Linares Babiloni
Tere Parrilla
Berta Pauner
José Portolés Falomir
Teresa Rubio Sos
Joan Alcañiz
Joan Salvador Alcañiz Linares
Esperança Alcañiz Puertas

Passatemps.

Contraportada.

1.250

750 Aniversari de la Carta Poble

2.000

ja fa 750 anys que Borriol es poble.

Associació Cultural "TOSSAL DE L'ASSUT"

Telèfons d'interés

Ajuntament de Borriol.....	964 32 14 61
Jutjat de Pau.....	964 32 10 01
Consultori mèdic municipal.....	964 32 17 21
Bancaixa.....	964 32 10 44
Caixa Rural.....	964 32 11 16
Hospital General.....	964 21 10 00
Polícia.....	091
Guàrdia Civil.....	062
Bombers	964 22 10 80
C. coordinació emergències	964 22 05 00
Ambulàncies.....	964 22 22 22
Pub Carajillo.....	964 32 14 15
Cafeteria Julio.....	964 32 10 72
Bar Pauet.....	964 32 11 41
Carnisseria Escrig.....	964 32 14 48
Carnisseria la Font.....	964 32 12 03
Carnisseria el Raval.....	964 32 10 57
Joieria Paco Zaragoza.....	964 32 11 82
Perruqueria Canales.....	964 32 11 73
Detalls.....	964 32 11 26
Paqueteria Germans Chiva.....	964 32 11 18
Segurs Catalana Occident.....	964 32 13 69
Mòbles Pitarch.....	964 32 11 11
Gres Babiloni.....	964 32 15 25
D'Oliva Terra.....	964 32 17 60
Marbres Babiloni.....	964 32 17 91
Construccions Ivather	964 32 18 76
Construccions Estiver.....	964 32 18 76
Ferreteria La Torre.....	964 32 11 72
Autoservicis A. Sos.....	964 32 13 28
Pastisseria Racó de la Font	964 32 16 33
Pub Troppo	964 32 17 76
Mobles Delcampo	964 32 10 40
Taller J. L. Andres	964 32 11 45
.....	964 32 17 68
Mesó La Perdigana	964 32 12 65
Mobles Capdevils	964 32 14 31

Estiu 1998
 ANY II, número 2
 Borriol (Plana Alta)
 Tirada de 600 exemplars

Directora: Berta Pauner Meseguer
 Vicedirectora: Azucena Cano Porfela
 Consell de Redacció:
 Ignasi Agut Escrig
 Eva Falomir Montañes
 Cristian Linares Bayo
 Priscila Pauner Meseguer
 Diego Tena Roca
 Natxo Valls Falomir

Publicitat: Agustí Agut Escrig

Colaboradors: Vicente Alcañiz Puertas
 Victor Castello
 Toni Falomir Montañes
 Carmen Portolés
 Eva Sanchez
 Eliseo Tena Sanchez
 Josefina Vilarrocha

Fotografia: Nati Alcañiz Gascó
 Dolores Bayo Meseguer
 Berta Pauner Meseguer

Edita: Associació cultural Tossal de l'Assut

Disseny i emmaquetació:
 Vicent Esteve Rubio

Imprimeix: Gráficas Mabor
 Camí Terrarreja, s/n
 Tel. i Fax: 964 32 10 66
 12190 Borriol

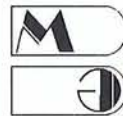
Dipòsit Legal: CS-394-1997

Nota: "La Botalària", no es fa responsable de l'opinió dels seus col.laboradors en els treballs publicats, ni s'hi identifica necessàriament.
 "La Botalària" demana disculpes si comet algun error en dades, noms, etc. en apartat de fotos per al record. Si això pasés preguem comuniquen les correctes a l'adreça corresponent.
 Agraïm a totes aquelles persones que han fet possible que es dugés a terme aquest projecte.

Ara també pots contactar amb nosaltres per Internet:
 Adreça: <http://www.a-vip.com/tossal>
 Correu electrònic: tossal@latinmail.com

**Si vols anunciar el teu
 comerç al pròxim número
 de la revista " La Botalària "
 posa't en contacte amb
 nosaltres.**

**Vols que la teua foto antiga
 aparega en el proper
 número de " La Botalària " ?.
 Posa't en contacte amb
 qualsevol membre de la**

BABILONI

MARBRES I GRANITS

Làpides - Cuines - Cambres de bany

Avgda. Saragossa, s/n
 Tel. Taller 964 32 17 91
 Tel. Part. 964 32 10 80
 12190 • BORRIOL

EDITORIAL

Coïncidint amb l'arribada de les festes patronals al nostre poble també arriba la revista La Botalària, amb més ganes de treballar que mai, i tot açò gràcies a la vostra col·laboració, que ens ha ajudat a tirar endavant un mitjà de comunicació per al desenvolupament social i cultural de la nostra població.

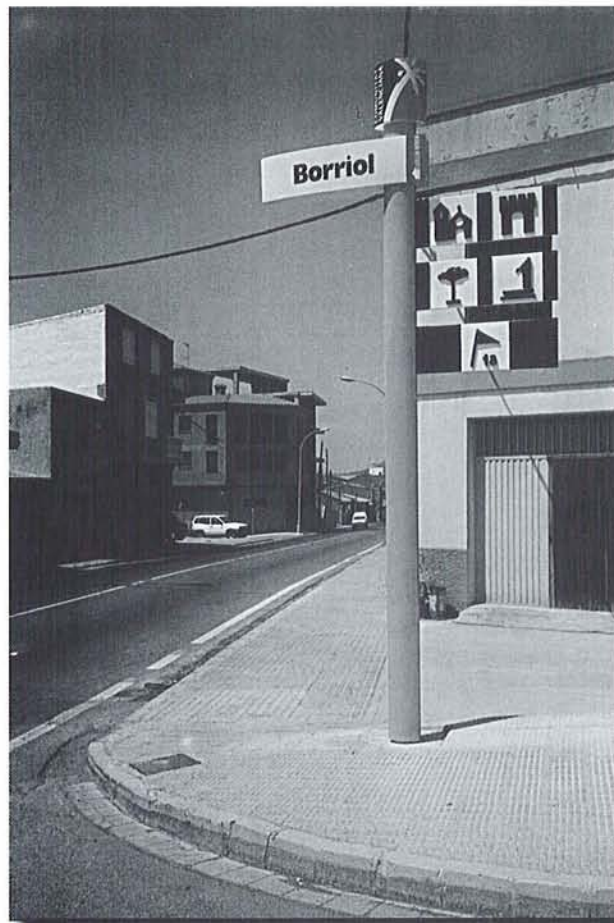
Agraïm a totes aquelles persones que han fet possible que es duiguera a terme aquest projecte, ja siga participant en la subvenció econòmica per part dels comerços i empreses borriolencs com també per part de les persones que han participat en les diferents seccions de la revista. Cal destacar l'apartat de fotos per al record, que ocupa l'espai central i que ha gaudit de la millor acceptació i participació popular.

En l'anterior exemplar de la revista ja parlàvem dels diversos canvis que s'han succeït en la nostra vila; ara també ho podem fer, al·ludint a les transformacions paisatgístiques que ens està deparant la construcció de la nova autovia, que provocarà esdeveniments com la demolició del camp de futbol del Palmar i també d'altres llocs típics del terme, com és el cas del Toll de la Roqueta, al cabal del riu Sec. Falta per veure encara com quedarà l'ermita de Sant Vicent, o el Toll de Borrús i altres tants llocs pels quals passarà de prop el nou vial. Caldrà fer un anàlisi posterior si la nova carretera ens beneficiarà més o per contra, ens perjudicarà més encara.

Ens acostem igualment a l'any 1999, en què es commemorarà el centenari de la Font de Borriol, que fou construïda el 1899; i també caldrà anar pensant que l'any 2000 farà 750 anys de la 1ª Carta de Poblament de Borriol.

Per finalitzar, des de l'Associació Cultural Tossal de l'Assut esperem que passeu unes bones festes i un bon estiu.

La Vicedirectora

HNOS. CHIVA

**GÈNERES DE PUNT - PERFUMERIA
DROGUERIA - PAPERERIA - MERCERIA**

Sanchis Guamer, 9
Tel. 964 32 11 18

12190 BORRIOL

ADEU AL PALMAR

El Palmar ha tancat les portes. El passat disset de maig, en un acte senzill i emotiu, es va dir oficialment adéu a més de 40 anys de treballs, alegries, clamors i gols.

Quan les màquines comencen a alçar la fina capa d'herba i de terra bona, tornarà a aparéixer la " pinyonà", eixa terra tan característica del

nostre terreny de joc. Eixa terra xafada per milers d'espardenyes i de botes de totes maneres, des d'aquelles de tiretes fins les modernes de tacs d'alumini. Una capa grossa d'asfalt cremara tota la canxa, per damunt començaran a passar els vehicles tan de pressa que pot ser facen tremolar les restes ibèriques i romanes que diuen que hi ha baix.

Recorde com un somni, quan les canyes envoltaven el camp i, en acabar-se els partits els xiquets seguíem els jugadors (a alguns els portaven la roba) per vore com es tiraven de cap al Toll de Borrús per llevar-se la pols i refrescar-se. Les canyes van ser substituïdes per un mur de blocs que una ventolera va tirar per terra ben aviat. Lluny del desànim, directius i

col.laboradors van tornar a tancar el camp reforçant els pilars i augmentant el guix de les rajoles. Directius obrers, jugadors manobres, un grup de gent entusiasta, i el Palmar anava pulint-se.

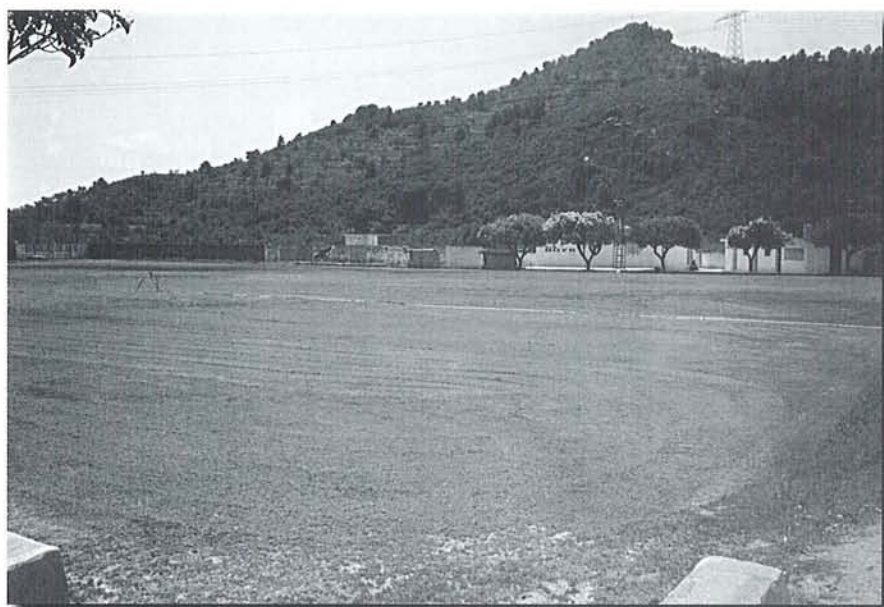
Es van col.locar dos dipòsits damunt dels vestidors i es va fer l'instal.lació d'aigua corrent. Tan sols faltava l'aigua. La sol.lució a eixa manca d'aigua

la tenien els jugadors, que els diumenges de matí i en rigorós torn de dos omplien els dipòsits a poalades d'aigua de la bassa del Franco...Per a les ditxoses pedretes també hi havia remei: a canvi d'un esmorzar, amb ramassos i carretilles els mateixos jugadors, agraven el camp deixant-lo preparat per al campionat d'estiu, el prestigiós " Trofeu Borriol ". Parcel.la a parcel.la va anar comprant-se tot el terreny, després es va portar l'aigua i la llum, i tot això sense un duro de subvenció (les subvencions s'han aconseguit

quan el camp va adquirir la municipalitat). Menció especial es mereix la massa social, prou

*Inauguració del Palmar any 1947.
Entrenador: Ricardo "el panader", Bartolomé Valls, Nando Castellano, Julian Esteve, Salvador Llorens " el juano ", Antonio Llorens "el tato", Moises Llansola, Vicent Santamaría, Enrique Luis, Jaime Luis, Miguel Potolés, Alfredo.*

ens donaran vestidor per vestidor, cantina per cantina, torre de llum per torre de llum, és a dir, que si res s'hagués fet en el camp antic res ho hauria en el nou. Per tant, gràcies a totes les directives, totes, que unes més i les altres més encara, ha anat deixant-se el temps, el treball i alguns diners, això sí, a canvi d'una satisfacció personal que tampoc te preu, podran els nostres fills gaudir del nou camp, vullguera jo que tant com ho hem pogut fer nosaltres del vell i estimat PALMAR.

Eliseo Tena

nombrosa i que sempre ha respost a les propostes directives. Així, amb l'esforç d'uns i altres s'ha portat endavant aquell ambiciós projecte que va néixer allà pel 1954 i que enguany ha tingut la seua culminació amb l'acte que anomenaven al principi.

Tot just al costat, està naixent un nou Palmar. Diuen que mai no serà tan estimat com el d'abans, perquè ens ho donaran tot fet. Res més lluny de la realitat. No hem d'oblidar que

AUTOSERVICIS

A.S.S.O.S

Germán García, 5
Sanchis Guarner, 27
Teléf. 32 13 28
12190 B O R R I O L

L'ÚLTIM CARRO A LA PLAÇA

L'any passat durant les festes d'agost, es va produir un fet destacable: tan sols hi havia un carro tancant la plaça per als bous. La resta de llocs eren ocupats per moderns i funcionals cadafals.

El carro número 18 va ser objecte de comentaris de tota mena. Les barres molestaven els cadafals veïns, que es van sortejar baix de quin estarien. Hi havia qui opinava que els cadafals deurien de ser obligats, altres que si no són segurs. També hi havia qui fixant-se sols en la part estètica, ho trobava desferrat al costat dels cadafals, alguns de "diseny", que envoltaven la Font.

La Comissió de Festes, amb el tècnic municipal, vigilant per la seguretat de la festa, prengueren part en l'assumpte. Hi havia d'altres colles amb la pretensió de muntar un carro, concretament als llocs 11 i 12, però es va quedar tan sols en la intenció. Els criteris de la Comissió i del tècnic, al parèixer del públic "experimentat" i la matèria prima, en forma de carros vells, taules poc de fiar, etc. Aconsellaven buscar un cadafal. I això van fer, previ abonament d'un lloguer.

El carro número 18, malgrat dels antecedents i contra pronòstic, va resistir la inspecció i aleshores es va convertir en un carro singular, quasi bé històric: l'advertiment de la Comissió de que l'any proper no hi haurien carros a la plaça el va convertir en l'últim carro muntat a la Plaça de la Font.

El carro va ser muntat seguint les instruccions no escrites, i sempre discutides, de la tradició. Va resistir els bous i la festa dels xics i xiques que l'ocupaven i la Comissió de festes el va obsequiar amb una placa per al record.

A les properes festes sembla que ens trobarem amb una plaça moderna, metàl·lica, més uniforme i més segura que suposarà la desaparició d'una part de la tradició dels bous a Borriol.

Aquesta tradició començava com ara amb la subhasta dels llocs al voltant de la Font que han d'ocupar ara ja definitivament els cadafals. Continuava amb el trasllat dels carros a la font, carregats amb els taulons, cabirons, escales, etc. aconseguit de vegades a última hora i no sempre amb l'autorització dels seus propietaris. Ara són modernes furgonetes, tractors i altres vehicles de motor els que porten la mena de trenca-closques que són alguns cadafals. D'altres ja vénen muntats i segurament en un futur no molt llunyà incorporaran motor i altres comoditats per a tots els gustos.

El següent pas era decidir si es mullaven o no les trenilles, (qüestió encara no resolta), si es falcaven les rodes, si els puntals aixina o aixana, si la escala o entapit, si seients o tots drets, etc. Totes aquestes qüestions i altres que es pogueren presentar no eren res si les comparem amb el problema que suposava el lloc que cadascú ocupava. De vegades no es podia posar l'últim carro de la fila. Mai de cap aquest tan gran per als regidors que des de fa uns anys van decidir pintar unes ratlles per a que cadascú ocupi el que li correspon.

Afortunadament la resta del procés de tancament de la plaça segueix igual: esmorzar com cal i a la una del migdia tots a córrer la primera entrada de vaques.

El que desaparega un costum no vol dir que s'oblidi. Podrem l'any que ve publicar un recull de fotografies sobre els carros?

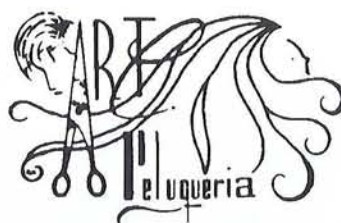

L'Associació Cultural " Tossal de l'Assut "

amb les tradicions de Borriol

Bon estiu i bones festes

**Perruqueria
Mixta**
LOCAL CLIMATITZAT

ANTONIO CANALES
Mª CARMEN

Sánchez Guarnier, 3
Tel. 964 32 11 73
12190 • BORRIOL

LA DARRERA MASOVERA DE LA SERRA

La vida masovera al terme municipal de Borriol ha estat, sens dubte, una més de les manifestacions humanes que s'han anat perdent del panorama antropològic i etnogràfic actual. Els avanços tècnics, el progrés de la societat i la mecanització de les estructures quotidianes més simples han estat alguns dels motius pels quals la vida dels masos, principalment de les partides de la Serra, ha anat progressivament desapareixent. Actualment tan sols ens queda com a testimoni d'aquesta forma de viure Antonia Traver Sales, que habita al Mas de Mas de Joventino a prop de la font de Sant Martí i del Mas de l'Hereu, una dona que es resisteix a abandonar el lloc on va formar una família i una vida repleta de records i experiències. Va nàixer el 10 de març de 1926 al poble del Maestrat de la Torre d'En Besora i des de gairebé fa més de 40 anys viu en aquesta masia serratina..

La vida masovera ha estat d'antuvi una forma de viure difícil, amb mancances d'adaptació al medi, la qual cosa va provocar l'abandonament massiu de molts dels masos d'aquestes partides serratines, és el cas del Mas de la Penya, el Mas de l'Hereu, Masia

Marcel·lino, Masia Tàfol, entre altres.

Molts masovers dels masos de la Serra viuen actualment al poble, arran de la baixada massiva que es donà, principalment fa d'ençà tres o quatre dècades, davant els canvis socioeconòmics que se'ls plantejava en la nova societat canviant. És de destacar el fet de vincular l'hàbitat d'aquests habitants amb l'emplaçament que després triarien a l'hora d'assentar-se al nucli urbà, ja que la gran majoria d'ells ho feren en les cases pertanyents a la vila vella de Borriol i als carrers de la part antiga. També s'aprecia de manera relevant la semblança de parentiu entre els diversos masos de la Serra i de la Penya, ja que gairebé una desena de cognoms són els que més abunden entre la població masovera, cap d'aquests vinculats als més abundants de la vila, però si referents a altres pobles veïns com Vilafamés o la Pobla i potser d'altres nuclis poblacionals.

La Serra ha estat des de sempre un lloc de refugi i d'acollida de les conteses més importants d'aquestes comarques, és el cas de la guerra de Successió, quan els borbons van fer fugir a la població de Borriol a les muntanyes. Igualment va passar amb els esdeveniments carlistes i, en aquest segle, amb la guerra civil. Vivia molta gent a principis i mitjans de la present centuria, pareixia un poblet, i

constituïa una part demogràfica dispersa fonamental en la població total borriolenca.

Cal destacar també que a la Serra hi havia molt de blat antigament, a l'igual que pel Barranc Fondo, la qual cosa ens explica, juntament amb la resta de cultius de secà, el perquè de la subsistència continuada d'aquesta gent. Per tant, la relació entre la gent del poble i l'explotació que aquesta ha protagonitzat en aquestes partides també és quelcom a assenyalar.

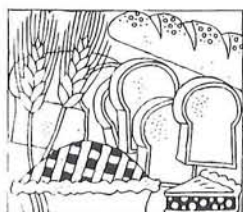
Actualment assistim doncs a l'abandó irreversible d'aquest tipus d'hàbitat, i tan sols contemplem amb peculiaritat com la darrera masovera de Borriol es resisteix a abandonar el lloc que l'ha vista treballar, gaudir de la vida i acomplir tot el seguit de funcions vitals que li corresponen. Ara encara podem contar-ho però és molt possible que les generacions properes no tinguin cap constància que a la Serra de

Borriol abans vivia i treballava gent als masos. Assistim a una part arquitectònica important de la nostra història que caldrà seguir mantenint i perseverant amb respecte.

Josep Cristià Linares i Bayo

Pastisseria i Cafeteria

EL RACÓ DE LA FONT

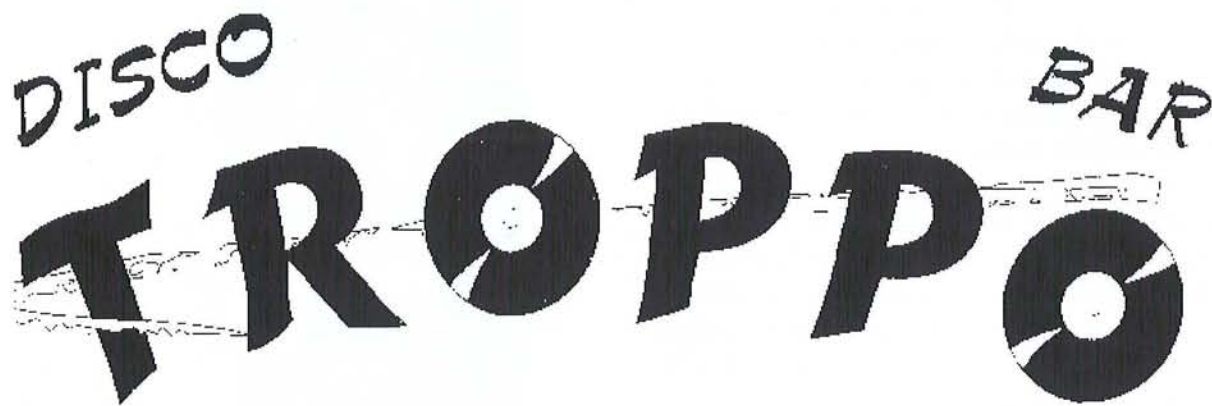

Plaça La Font, 29 A
Telèfon 964 32 16 33

12190 • BORRIOL

DISCO **TROPP** BAR

el teu lloc preferit

Avda. Saragossa, 72
Tel. 964 32 17 76
12190 **BORRIOL**

ALIMENTS D'AGRICULTURA ECOLOGICA

Avui en dia, qualsevol botiga ens pot abastir d'una abundant i variada oferta de productes alimentaris. Però, al mateix temps, resulta més difícil trobar

aliments naturals sense tractament químic. Volem pagar menys i no ens interessa saber d'on ve i com s'ha produït el que mengem. Açò ens porta a una millora estètica dels productes, però també a una pèrdua de la qualitat en l'alimentació.

En canvi, si ho pensàrem bé, resulta més convenient invertir en alimentació que no en medicaments perquè, a la fi, la nostra salut depèn del que mengem.

Si busquem i demanem qualitat, el nostre cos ho agrairà, però també ho faran els nostres descendents i la salut del planeta.

Si ens fixem en els productes vegetals i deixem de banda les carns i les seues problemàtiques, ens trobem amb aliments que poden estar desequilibrats per l'ús abusiu de fertilitzants. Aquest ús sol produir una disminució de la proporció d'oligoelements com el magnesi, que s'acumula més aigua i que la planta siga més vulnerable a les plagues. Açò porta al tractament amb plaguicides. Alguns d'aquests productes persisteixen durant dècades, com és el cas del famós DDT, reconegut

cancerígen i teratògen, prohibit ja fa anys, però que encara s'ha trobat avui en dia en nivells alarmants en estudiants d'estats Units allunyats de zones agrícoles.

Els plaguicides autoritzats ara tenen un temps de vida més curt i s'estableixen uns períodes de seguretat des que s'aplica el producte fins que es cull, perquè els nivells siguen baixos. Però, per una banda, no sabem segur quin efecte poden produir en poca quantitat a llarg termini, i per altra, no podem estar segurs de que s'haja respectat el període de seguretat.

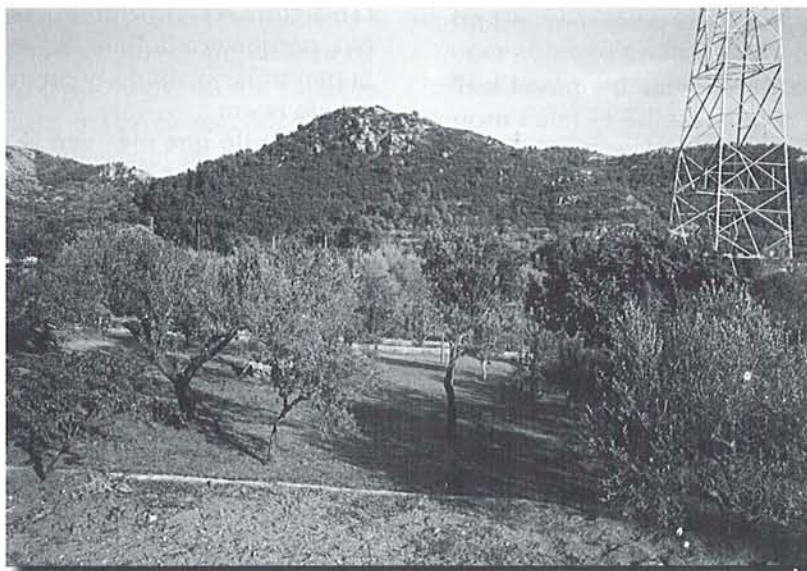
A més d'aquestes consideracions, en el cas dels aliments preparats, ens trobem amb els aditius alimentaris.

La indústria alimentària utilitza uns 2.500 aditius diferents, de molts dels quals es desconeix els efectes que poden produir. Alguns són sospitosos de produir hiperactivitat en xiquets, al·lèrgies i càncer. Molts colorants se sap que són al·lèrgics. El amaranto (E-123), que ha estat prohibit als Estats Units per ser cancerígen, se segueix consumint a Espanya, esperant que la Unió Europea es pronuncie al respecte.

Cal tindre clar que la Naturalesa ens torna les agressions que produïm, perquè els homes també formem part d'ella.

Què podem fer al respecte? Ser conscients de la gravetat i importància d'aquests problemes i lluitar per aconseguir un ambient pur i una alimentació sana. Som els consumidors els que creem el mercat. Si demanem i consumim aliments naturals, la demanda farà créixer l'oferta. UNA POSSIBLE COOPERATIVA DE PRODUCTES D'AGRICULTURA ECOLÒGICA. En novembre de l'any passat es van realitzar unes jornades sobre agricultura ecològica a la Comunitat Valenciana.

Alguns dels participants van comentar la possibilitat de crear una menuda xarxa de recepció i distribució d'aquest tipus de productes per mig de la formació d'una cooperativa, tal com algunes que estan funcionant en altres zones. Açò incentivaria a la gent per tal de tindre accés a aliments de qualitat i respectuosos amb l'entorn. Per veure si

el projecte pot ser viable s'està buscant un local, contractant amb productors i també buscant socis que es comprometen a consumir periòdicament. L'objectiu principal de la cooperativa és possibilitar la recepció, magatzemament, distribució i venda de productes de consum bàsic i quotidians amb garantia de productes ecològics. Però també es vol que tinga un caràcter humà, donant informació sobre els avantatges per a la salut i el medi ambient, creant un espai de trobada d'aquelles persones sensibilitzades, formar grups de treball, realitzar activitats, excursions etc.

Victor i Eva

EL "TIOSKO" DE PEPITO

En la revista *La Botalària* sempre hem volgut arreplegar els llocs més típics de Borriol, i què més que el quiosc de la plaça, popularment conegut com el "Tiosko de Pepito". Què seria la Font sense el quiosc?. Per això una de les entrevistes d'aques número l'hem volguda fer a Josep Pallarés (Pepito).

Entrevistadores: Quants anys fa que el quiosc està ací?

Pepito: Fa 37 anys, quan jo tenia 19 anys.

-Qui el va construir?

El tio Jose Maria "de la llum". Es va fer un esbós i ell mateix el va construir amb fusta i tal com és actualment.

-Com va començar a funcionar?

Pel meu pare, ja que tenia reconegut un grau d'invalidesa amb el qual li van permetre sol.licitar el corresponent permís a l'Ajuntament i li'l van concedir.

-Com va aplegar a vosté?

De pare a fill, però jo també vaig fer els tràmits corresponents.

-Què és alló que més es venia en un principi?

Pipes, tramussos, cacaus, premsa i també era costum canviar novel.letes.

-D'on va sorgir la idea de canviar les novel.les?

Perquè als quioscos de Castelló també es feia i mon pare, al vore açó li va agradar la idea. A més tenia molt d'èxit.

-De qui va ser la idea de fer les paperines?

Segurament va ser idea de ma mare.

-Per què ara ja no en fa?

Perquè és molt costós i ara els xiquets quan vénen demanen el que volen.

-D'on va sortir el nom de la "Caellona"?

Perquè s'ha dit sempre així. Abans ja es feia per la

tia Faustina i pel "coixo".

-Com es fa?

Aaaah, aixó no us ho puc dir, amb aigua i "polvets màgics".

-Per què està el quiosc pintat de verd i no d'un altre color?

Jo no ho sé, ja que tota la vida ha estat així.

-Té alguna relació amb el color de la Font anterior?

No, perquè ara la Font és negra i jo no el canviaré. Si mai m'he vestit de negre no tinc perquè pintar-lo ara de negre.

-Què és alló que més ven ara?

La premsa ara i anteriorment els fascicles, però actualment la gent ja no els compra.

-Alguna vegada has pensat de canviar el "tiosko" de lloc o d'ampliar el negoci?

De canviar-lo de lloc no, però a banda del quiosc fa falta un lloc on guardar les caixes. Abans ho tenia a casa de mon pare però ara ho tinc al magatzem que tinc enfront.

-Feu tornos per tindre'l sempre obert?

No, sempre estic jo i de vegades ve la meua dona o els meus fills a ajudar-me.

-És una obligació estar constantment en funcionament?

Clar que és una obligació! Hem de tindre el "tiosko" obert tot el dia, de 7:30 a 23:00 hores en estiu, i de 8:00 a 20:00 hores a l'hivern.

-Fan vacances?

No, ja ens agradaria, ja que estem els 365 dies de l'any.

-Quin futur li depara al "tiosko"?

No ho sé. Quan jo em jubile passarà a l'Ajuntament i si algú ho vol agarrar ho tindrà que sol.licitar.

*Eva Falomir Montañés
Priscila Pauner Meseguer*

A BORRIOL SOM UNS CONFORMISTES

Realment ens agrada lluitar i preocupar-nos per allò que ens agrada a cadascú? O ens és més fàcil a que tot ens ho donen fet i així ens evitem mals de cap i damunt tenim dret a opinar de les coses que altres fan? Últimament he assistit a vàries reunions de diverses associacions d'aquest municipi, tant de l'àmbit cultural com esportiu o social i, sincerament, en cadascuna d'elles l'ambient era desolador, en elles el local estava mig buit o inclús en algun d'ells, com fou en el d'aquesta associació cultural sols estava la junta directiva, jo i Nadal escrig, en una junta en la que aquests joves de la localitat, que la seua única il.lusió és donar-nos a veure i llegir records i coses del poble havien preparat amb molt de treball i molt d'esmero, inclús amb una xicoteta berena i una càmera de TV Borriol, per tractar de donar a veure el que en ella ocorria i amb dades i papers sobre allò que havia estat el seu treball durant tot un any.

També hi ha altres casos com el C.R.Borriol que, encara avui al mes de juliol no sabem si hi haurà futbol el proper any o no, per falta d'algú capaç de ficarse al capdavant de l'equip i posar-lo a funcionar, i com no el d'eixos pares que tenen fills als equips inferiors i que, veient com va el club en quant a escassera de diners, encara que plens d'il.lusions, no són capaços alguns dissaptes i diumenges en què els seus fills juguen, de baixar-los, a més d'algun xaval de més i de pas donar el seu recolzament moral tant al club com al

sue propi fill que a la postre serà qui més li ho agrairà. També he estat 3 anys en l'A.P.A., quedant molt satisfet de tots els companys i companyes que hem lluitat per un millor funcionament del col.legi i per ens de tots els fills del poble, que són molts, essent exactament molt escassa l'ajuda per part de tots els pares interessats. I és per això que, més d'una vegada, un es pensa si realment val la pena lluitar per allò que ens agrada i ja de pas, per tot els demés, veient l'escàs interès que una majoria presenta en donar el seu recolzament a aquestes persones en les quals, l'única recompensa és vore com tots els seus esforços i moltes de les seues hores d'esforç i treball es veuen plasmades en aconseguir traure endavant els seus diferents projectes, tant socials com esportius o culturals, de la forma millor possible. I encara així assintint impasibles com el seu esforç i treball són criticats per l'altra gent la qual sols fa que jutgar el treball fet per estos, sense parar-se a pensar l'esforç i les hores per ells empleades. Vaja des d'ací la meua més sentida felicitació a totes les persones que fan possible que amb el seu esfroç moltes cosses d'este poble vagen endavant i dir-los que no abandonen en els seu esfroços per intentar millorar tot el que ells creuen i per allò que estan lluitant, ja que algun dia els seus fills els ho agrairan per tot el bé que ho han fet.

Vicente Alcañiz Puertas

Segurs CATALANA
OCCIDENT

Araceli Balaguer Balaguer
ASSESSORIA

Raval Doctor Portolés, 6
Tel. 964 32 13 69
12190 BORRIOL

CARNICERIA
EL
RAVAL

Dr. Portolés, 7
Tel. 964 32 10 57
12190 BORRIOL

LES CAMPANES DE BORRIOL

Les campanes han acompanyat a l'home al llarg del devenir històric, sobretot en la nostra societat, en què l'hem feta usar des d'antic per a manifestacions litúrgiques com el baptisme, el matrimoni, les defuncions... El mot campana prové de campana, que i es la forma mossarab del llatí *capanna* que ha donat lloc a topònims com Campanar, antic municipi dels voltants de la ciutat de València, avui barri.

A Borriol podem datar un total de sis campanes en funcionament en l'actualitat, les quatre pertanyents a l'església parroquial de sant Bartomeu, i les campanes de l'ermita de Sant Vicent i el Calvari.

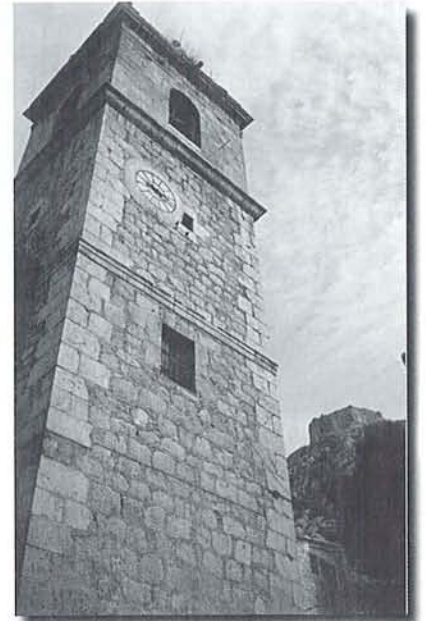
Sens dubte, la campana ha estat un dels instruments musicals dels quals més presència social ha gaudit, arran que es conformà com a tal en èpoques de l'antiguitat romana, la qual cosa ens fa pensar que ja deurien d'haver existit objectes semblants en civilitzacions anteriors, però més prop de ser objectes d'orfebreria de grandàries no molt assenyalades. Tal i com les coneixem avui en dia són l'herència de la instal·lació dels primers campanars de l'Edat Mitjana cristiana, però es creu que cap al segle V comencen a tocar les campanes, i ja a l'any 604 tenim dades del Papa Sabiniano que ordena que es toquen per saber les hores canòniques. La pràctica s'anirà generalitzant al llarg dels segles XII i XIII, quan es construiran ja campanes de grans dimensions, amb tècniques de construcció paregudes a les dels canons.

Es necessitaven tres elements bàsics per tal fe fer una campana: fang, foc i coure, i el ritual de fabricació girarà al voltant de dos factors, la fundició i els fonadors. El fonador era un artesà alquimista, amb quelcom de misteriós i amb el domini de tècniques artesanes no rebelades. Abans feia el treball de manera itinerant, feien contractes per arreu dels pobles, venia, feia la campana, se li pagava l'obra i se n'anava a una altra vila. El lloc de la fundició i moldejat solia instal·lar-se al mateix peu de la torre del campanar, o almenys prop d'aquesta, per tal que el trasllat no suposara grans esforços. En algunes viles trobem que hi ha llocs coneguts com "corral de campanes" o "pati de campanes", ja que eren els espais habilitats per a tals efectes. Amb el pas del temps el lloc d'elaboració serà fixe, amb un forn per coure, fins arribar a l'actualitat, en què es fan en tallers

artesans especialitzats. La significació de la campana al llarg de la història ha tingut una doble constant, ha servit com a expressió de poder i com a mitjà de comunicació, com a llenguatge per a transmetre missatges a la societat. L'ús que se li ha atorgat com a baluard de poder el podem trobar exemplificat en les contínues picabaralles entre els cristians i els musulmans a l'Edat Mitjana, per arreu del

Sharq Al-Andalus, en què la campana esdevenia el trofeu simbòlic de qui guanyava l'enfrontament, sobretot entre els sarraïns, que acostumaven a penjar les campanes cristianes a les seues mesquites per celebrar la victòria. Per l'altra vessant, el paper que ha rebut immemorablement la campana com a mitjà de comunicació social, ha estat el factor més clar i definitori d'aquest objecte. Molts veïns i veïnes de Borriol recorden que fou l'element essencial per a l'avís de la gent durant la darrera guerra civil, de 1936-39, ja que quan tocaven insistentment les campanes de l'església de sant

Bartomeu indicaven al poble que estaven a punt d'arribar l'aviació o el bombardeig. Era el moment que tothom aprofitava per amagar-se als refugis que hi havia per tot arreu del casc urbà, en tots els carrers de la vila. Ací a Borriol, i com en la resta de zones rurals de les comarques del país Valencià, les campanes tenien molt de significat, però no tan sols en casos especials com l'exposat darrerament, ja que encara en l'actualitat la campana de l'ermita de Sant Vicent toca a la una del migdia i a les cinc de la vesprada, per assenyalar l'hora als treballadors de Borriol que es troben per arreu de la vall i del terme, abans més que ara, però amb la mateixa funcionalitat. La mateixa tasca d'informar al veïnat tenia el toc de l'alba, que encara perdurava fa tan sols unes dècades, que se sentia a les set del matí, i avisava als treballadors, quan segons els més vells dien "no hi havien relloctes com els d'ara".

Amb el transcórrer del segle XX pareixen decaure, amb els nous temps, els nous mitjans de comunicació social, suplint el paper que tenien les campanes, i exemple d'açò també el trobem prematurament a la mateixa ciutat de Castelló que, mentre a la guerra civil a Borriol la gent era avisada des del campanar, a la Plana ho feien amb la sirena, de mode mecànic. És des d'aleshores quan cal buscar el sentit que tenen avui, quan les noves autopistes de la informació i de la comunicació les ha rellevat a un segon pla; ara són un medi de culte, d'investigació, ens ajuden a desxifrar alguns enigmes històrics d'ençà l'època medieval, però poc més per al conjunt de la societat.

Cal tindre en compte altres aspectes que envoltaren la construcció de les campanes. Seria curiós saber com les degueren pujar al campanar de Borriol, qui les va fer, quina aleació tenen, qui les tocava, quins tocs hi havia. També cal assenyalar la manera de desenvolupar aquests tocs, que varia segons zones històriques, és el cas de la diferència territorial que existeix entre Castella, on les campanes es caracteritzen pel bandeig i el País Valencià, on el volteig de campanes és allò que caracteritza als nostres pobles, entre ells Borriol, que en les festes més assenyalades és un

clar exponent.

Les campanes també han tingut el seu lloc en la literatura popular, és el cas de les dites típiques i els refranys:

El rellonge de Borriol
que toca l'hora quan vol
(Dit a València)

Plou i fa sol,
les campanes de Borriol;
plou i fa ombra,
les campanes de la Pobla.
(Dit a Borriol)

Abans de ficar les campanes es beneeixen i moltes inclús es bategen i les trobem inscrites en els llibres de baptisme de les parròquies, juntament amb les persones. No es pot garantir la seua duració i s'usen freqüentment els metalls de campanes anteriors per a les noves. Quan es badallen, es trenquen a martellades i es tornen a fondre.

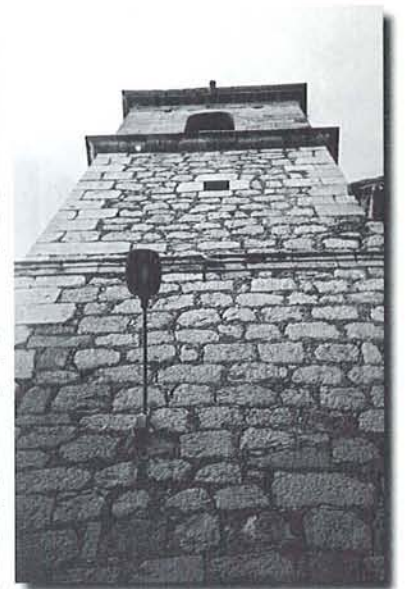
Algunes advocacions generalitzades són les de Santa Bàrbara, patrona dels campaners, també trobem la triple advocació de Jesús, Josep i Maria. La Maria sol ser la més gran. També trobem els noms dels patrons populars del poble o del sant de la persona qui l'ha pagada.

Les campanes solen ser pagades o per la gent del poble o per l'Ajuntament d'una vila, mai les paga l'església, a pesar que quan es pugen al campanar passen a ser propietat d'ella. Així és en el cas del nostre poble, en què les campanes actuals van ser adquirides per l'Ajuntament de Borriol, arran de la decisió plenària del dia 20 de març de 1959. Les noves adquisicions volien suplir els buits que hi havia al campanar, a més de la reparació d'alguna campana que estava badada. Amb aquesta finalitat es van adquirir les campanes de la parròquia de Sant Bartomeu, una que s'anomenà "**Sant Vicent**", de cent cinquanta quilos de pes i una altra que es digué "**Santa Maria**", de setanta cinc quilos. A més es va adquirir la campana de l'ermita de Sant Vicent Ferrer, de trenta-set quilos, i una altra per a l'ermita del Calvari, de vint quilos. Es va aprofitar també per refondre la campana de "**Santa Bàrbara**", pertanyent a l'església de Sant Bartomeu, que es trobava badada. L'única campana que no va patir cap canvi va ser la "**Florentina**", la més voluptuosa de Borriol, amb cinc-cents quilos de pes. En la mateixa sessió corporacional es va decidir que les campanes de la parròquia de Sant Bartomeu, passarien a ser propietat de l'església a partir d'ara i en endavant, per tal de salvaguardar-les millor i que

es preserve el seu estat de conservació; a l'igual que es va acordar que arran del moment de la seua benedicció passarien a formar part dels actes litúrgics més importants de la vila, és el cas de batejos, matrimonis, defuncions, misses, etc., efectuant els tocs oportuns i a tots per igual, sense fer distinció de cap categoria.

Pel que fa al futur més pròxim de les nostres campanes podem afirmar que ja hi ha alguns pobles i viles del País Valencià on s'han preocupat per la conservació i l'estudi de les mateixes, és el cas de la Associació d'Amics de les Campanes de la Catedral de Segorbe i també del Micalet de la Seu de València, els Amics del Fadri de Castelló, tots baix el **Gremi de Campaners Valencians**, a més dels aplecs campaners que es fan a Xèrica (l'Alt Palància). Són moltes les campanes que queden per catalogar a les nostres comarques, llevat de Castelló, Burriana, Moncofa, Vilafamés i algun altre municipi. El present estudi pretén, d'alguna manera, contribuir a completar aquest buit que hi havia hagut fins ara sobre les campanes de la vila de Borriol, treball que esperem anar ampliant successivament.

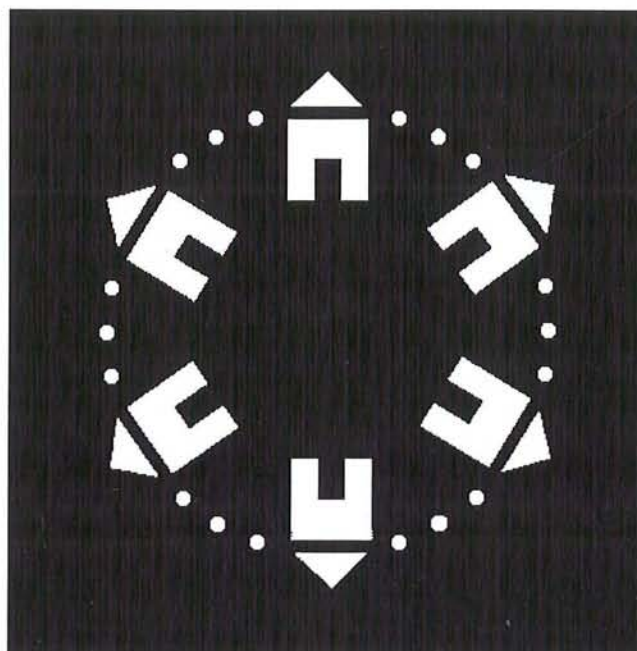

Josep C. Linares Bayo

DOCUMENTACIÓ

- Acta plenària de l'Ajuntament de Borriol, 20 de març de 1959
- Coromines, Joan. *Onomasticon Cataloniae*. Barcelona 1995.
- Guerrero Carot, Francisco José. *Las campanas de un medio de comunicación social a un medio de ¿nadas? Ponencia de VI Congreso d'Història i Filologia de la Plana*. Nules 1998.
- Sanchis Guarner, Manuel. *Els pobles valencians parlen els uns dels altres*. 1992.

DIPUTACIÓ
D E
CASTELLÓ

Diputació de Castelló

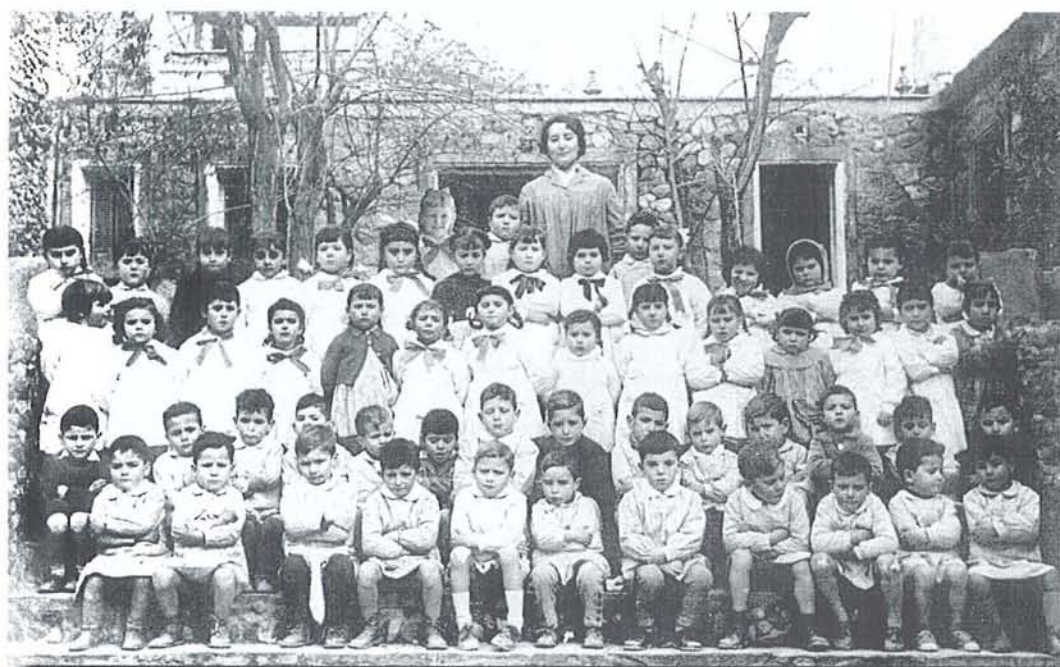
*Eliseo Soler, Anita "la Cascarilla ", Carmencita " de Bibiana "
Propietat: Trinitat Soler.*

*Trinitat " del Gatet ", Carmen " del Paquetet "
Propietat: Trinitat Soler.*

*Dona Antiga: Antonia Andreu Personat
Propietat: Antonia Batalla.*

*Xiquets a l'escola nascuts el 1954-56
Propietat: Mª Vicenta Linares*

*Carmen Andreu Ramos, Ana María Balaguer Delcampo, María Domingo Gil, Antonia Traver Andreu,
Virginia "Margalito", María "Terongeta", Rosario, Carmen "la Copera", Leonor "L'angela".
Propietat: Antonia Batalla.*

*Xiquets d'escola amb Na Carmen (1953). Quintes del 41, 42, 43
Propietat: María Linares Babiloni.*

*Josep Victoria " Garijo ", Ramon Bayo.
Propietat: Tere Parrilla.*

Grup de dones treballadores del magatzem de taronja d'Antonio Bernad Artola (situat al carreró del Rajolar que després fou el " Cinema de Blai ") a començament de segle, aproximadament entre els anys 1910-1915. Davant d'entre els xiquets reconeixem a Antonio Bernad Artola (Tono). Vicente Falomir, José Antonio Falomir, Carmencita Falomir, Vicente Soler Artola, Vicente Felipe Rubio (pot ser l'únic sobrevivent), José Esteve i les dones Carmen Bernad (de Tono), Rosario Bernad (de Tono), Carmen Artola (la Fideuera), Mercedes i Anita Aragón (de Rompina), Virginia Pallarés (de la tenda), Antonieta Esteve (del Poblet), Rosilda Artola (Eloy), Milagros, Carmen Babiloni (la Cigalera), Antonia Andreu (la Rusa), Josepa M^a (del caçaoret) i Carmen Sos Manrique, Jose Ramos Sos entre altres, Teresa Manrique. Niño " el Peraire ".

*Ramon Bayo, Joan Araque i Canyeta
Propietat: Tere Parrilla.*

*Vicente Bayo, Ramon Bayo, Cornelio Bayo
Propietat: Tere Parrilla.*

*Jaume " el Barranco ", Pauet " de la Blanca ", Fernando " el Conxo ", Jaume " Saturnino ", Agustín " el Coixo ", El tío Rullo " de la Figura ".
Propietat: Trinitat Soler.*

*Eliseo " el Carrenyo ", Emilio " el Carrenyo ", Micalet " de la Fermina ", Enrique " el Forastero ", Micalet " de Puça ", Pepe " el de la Blanca ", Sentet " de Marieta ".
Propietat: Trinitat Soler.*

*Soldats de la Republica: Salvador Meseguer,
José Escrig, Vicente Chulvi.
Propietat: Berta Pauner.*

*Soldat Quinta del 17: Vicente Castellano Palau.
Propietat: Berta Pauner.*

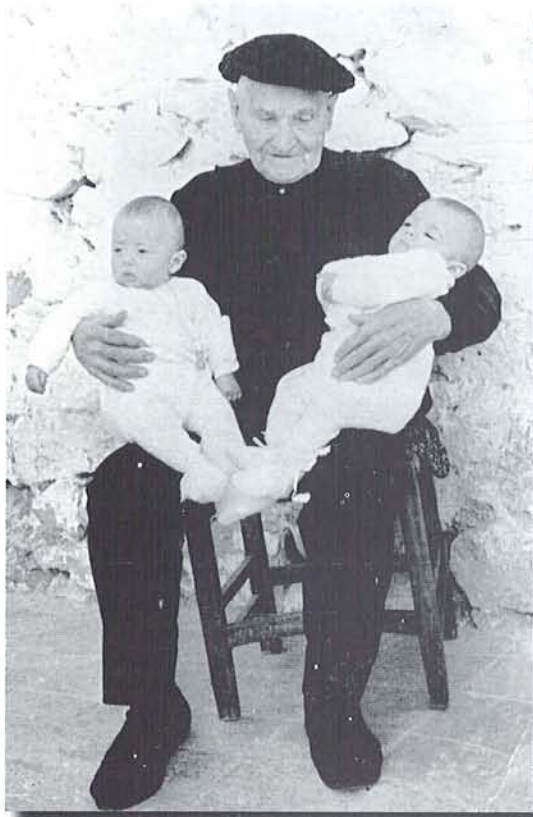
*Treballadores de José Valls " Paleta ".
Carmen " la Estanquera ", Mercedes " la Palaua ", Angeles " la Polida ", Tereseta " la Navarra ", Leonor " de
Cabeteseta ", Sofia " del Molioli ", Regina " de Bola ", Carmen " de Paleta ", Mercedes " la Rateta ", Consuelo "
la Escalera ", Isabel " la Petita ", Amparo " la del Chofer " i germana, Gaspar " de Paleta ", Carmen " de Bola .*

*Teresita " la Peluquera ", Teresa Rubio Sos " la Figura " i Felix Maña.
Propietat: Josép Potolés Falomir " el Figuro".*

*Esclaves anys 20.
Antonia Falomir Pallarés (mare del Figuro), Inocencia Aragón (germana de Mateu), Antonieta " la Rosera ", Dolores Esteve, Carmen Miralles, Vicenta Esteve i Antonia Bernat.
Propietat: Teresa Rubio Sos " la Figura " .*

*Bessons a Borriol.
L'avi Cabrero amb els bessons Manuel Jaime i Carlos
Javier Luis Casanova.
Propietat: Joan Alcañiz " Campanera ".*

*Xiquets a l'escola any 1975. Quintos del 1965-1966 amb Na Virginia
Porcar.
Propietat: Joan Salvador Alcañiz Linares.*

*Verena a la Pobla Tornesa 1976.
Esperança Alcañiz, Juanita " la de la Tendeta ", Tere " de l'Andalus ", Pascual i Ana Mª Ucher.
Propietat Esperança Alcañiz Puertas.*

III SETMANA DEL MEDI AMBIENT A BORRIOL

Durant els mesos de primavera tingué lloc la III Setmana del Medi Ambient a Borriol, un seguit d'actes que han estat organitzats per diverses associacions del municipi, preocupades en vetlar pel medi que ens envolta. La nostra associació, entre altres esdeveniments, va organitzar els actes que tenien a veure amb el Col·legi Públic l'Hereu, visitant totes les aules que hi ha actualment inscrites al centre. Les activitats que vam dur a terme van estar relacionades amb tallers de reciclatge d'objectes, mitjançant els quals es podien aprofitar

coses que tirem a l'escombreria per fer objectes de profit. És el cas del rotllo de paper higiènic, els potets de iogurt, les ampolles de plàstic, materials amb els quals vam fer vidrioles, llapissers i altres tipus d'utensilis de papereria. Vam prendre també algunes fotos de la nostra estada, i ací podem veure als grups de xiquetes i xiquets que ensenyen les mestres Na Paqui Monfort, Na Maria Àngels, Na Pilar i Na Conxa. Al proper número esperem poder fer un reportatge amb tot l'alumnat del Col·legi Públic l'Hereu de Borriol.

Redacció

MUEBLES DELCAMPO

EXPOSICIÓ: Avda. Saragossa, 154
Tel. 964 32 10 40

12190 BORRIOL

RECORDS DE L'ESCOLA

La tia **Josefina Vilarrocha** ens ha facilitat a la redacció de la revista "La Botalària" dos mostres del que foren antigament algunes de les manifestacions líriques dels nostres escolars. Ens ha reproduït fidelment l'Himne a Borriol que es cantava durant el primer terç del present segle, així com un escrit del mateix tipus referent a l'escola, tots dos ensenyats al col·legi de Borriol per Na dels Desemparats Soldevila, mestra nacional del municipi, que és la mestra que apareix a la foto amb els xiquets.

Himne a Borriol

Perfumados de azahar,
coronados de salud
al cantar vos Borriol
entre paz, honradez y virtud.
Yo le doy todo mi cariño,
yo le ofrezco mi corazón,
Dios bendiga a este pueblo,
pues es la honra del pueblo español.
Con amor y frenesí
se ven sus hijos luchar
y gozan en el porvenir
que con honradez el pan buscan.
Tienen fama de buen trabajo,
es su ideal la educación.
Bien podemos pues decir:
Viva, viva el pueblo de Borriol.

Lletra de Na dels Desemparats Soldevila. Mestra nacional de Borriol.

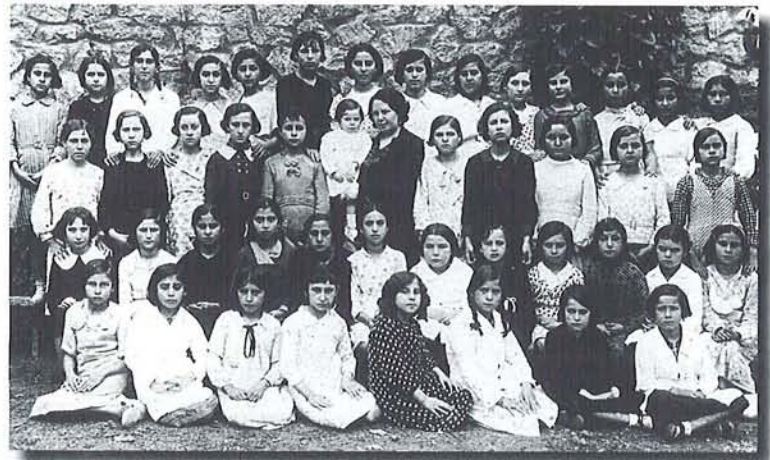
S^a D^a de los Desamparados Soldevila. Mestra nacional de Borriol any 1931.

Carmen Vidal. Anita Valls Santamaria. Carmen Ramos. Dolores Babiloni. Teresita Pallares. Antonia Escrig. Mª Carmen Vilarrocha Santamaria. Virginia Balaguer Pallares. Maria Falomir Ramirez. Carmen Escrig. Ana María Bosch Pallares. Alicia Chiva. Antonia Aragón Valls. Carmen. Maria "la Bajoca". Amparín filla de la mestra. Dolores "de Chulvet". Carmen Pallarés. Consuelo Martí. Rosita Garcia. Dolores Balaguer Pallarés. Ana Mª Pallarés Esteve i Antonieta. Josefina Sanmartin. Pepita Canales Bernad. Senteta Rubio. Mª Luisa Vaquer Vicent. Maria "la Pequeña". Leonor "de olivaretas". Josefina Ramos. Antonia Castellano Alcón. Dolores Pallarés. Josefina Vilarrocha Santamaria. Leonor Portolés Sos. Concepción Babiloni. Carmensita Pallarés Esteve. Maria Llansola. Mercedes Santamaria Esteve. Consuelo Bernad. Maria "de Mariano". Maria Falomir. Maria "la rosera". Teresa Balaguer Santamaria. Amparo Ramos Sos. Carmen Batalla Sos. Ana Mª Aragón. Pascualeta Balaguer. Antonia Falomir " Ramona ". Teresa Vidal. Carmen Safont Albalat. Rosilda Palau Sanchez. Maria Delcampo. Vicenta Rubio.

L'escola nacional

Somos alumnas de Escuela Nacional,
la educación nuestro ideal
que bien en pos podemos caminar,
para poder a España honrar.
De la escuela nacional, la marcha triunfal
el saber y la virtud son tesoros para el alma,
si tesoro es de grandeza y se encuentran
para ser felices nuestra amada España.
Despertemos amiguitas y en escuela penetremos,
si tesoro es de grandeza y se encuentra.
Por eso la escuela con amor te llama.
Nuestra maestra amada
una y mil veces bendita sea,
Dios premie sus virtudes
su amor, cariño y su paciencia "paciencia".
Libres nuestros acentos,
una y muy alto con fuerte voz:
Viva, viva la escuela
con paréntesis y admiración.
Adelante compañeras la educación,
brilla en España cuál bello son.
Somos alumnas de escuela nacional,
la educación nuestro ideal,
que bien en pos podemos caminar
para poder a España honrar.
Gloria a la patria,
paso a la ciencia,
viva la escuela,
viva, viva, viva, viva.

5ª Dª de los Desamparados Soldevila. Mestra nacional de Borriol any 1931. Teresa Portol'es. Carmen Balaguer Alcón. Rosita "de la Casilla ". Leonor Pitolés. Josefina Vilarrocha Santamaría. María Aragón Chiva. Purín neboda de la mestra. Teresa Pablo Vilarrocha. Carmen Batalla Sos. María Escrig. Rosita " del quartel ". Rosita Guia. Joaquina Esteve. Mercedes Meseguer Balaguer. María Aragón Vallès. Caridad Llorens. Carmensita Pallarés Esteve. María Falomir. Teresa Balaguer Santamaría. Mª Josefa Canales Bernad. Salvadora Llorens. Vicenta Pallares. Vicentica Montañés Castellano. Antonia Aragón. Carmensita " marcelina". Inés " la conda ". Carmen Rubio. Lola Safont Llorens. Josefina Vicent. Antonia " l'hostal". Lolita Ripollés. Consuelo Escrig. Patrocinio Portolés. Carmen Aragón Artola. Anita Pallarés Meseguer. María " la coloma". Teresita Ramos. Antonia Balaguer. Carmen Perez. Ximíta Catalana. Rosita Vicent.

Lletra de Na dels Desemparats Soldevila. Mestra

Carnicería LA FONT
CASA JULIO

**MAXIMA QUALITAT
EN CARNS DEL MAESTRAT
EMBUTITS CASOLAS, CECINA
PERNILS DE TEROL,
PERNILS DE PORC IBERIC**

Plaça La Font, 12
Tel. 964 32 12 03
BORRIOL

Paco Zaragoza

**TALLER
I
JOIERIA**

C/ Hereu, 2 • Tel. 964 32 11 82
12190 • BO RRIOL

LA CAÇA A BORRIOL

En la present edició de la revista cultural "La Botalària" encetem un nou capítol que tindrà a veure amb el món de la caça a Borriol, que representa un bon nombre de borriolencs aficionats al mateix, per la qual cosa en cada número traurem algun que altre article que, a més de parlar d'algun tema general de caça, també ens parlarà de gossos i de l'actualitat de la

caçera.

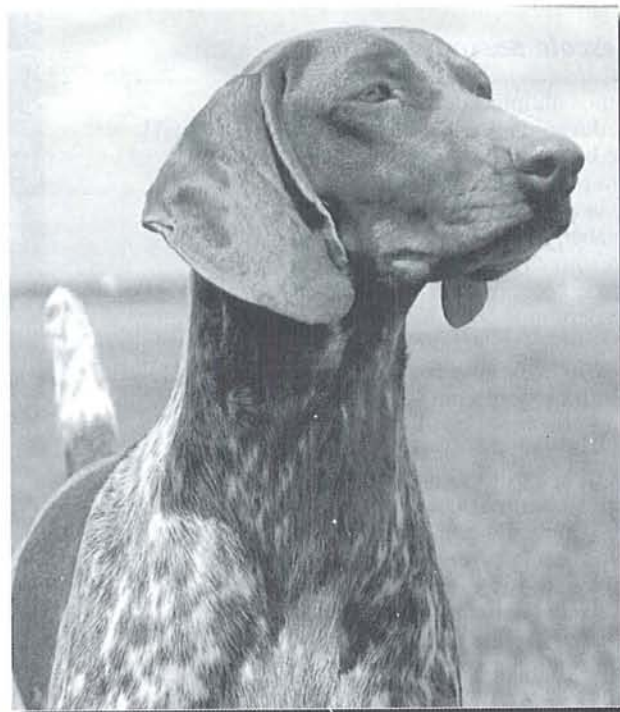
Què és la mostra?

La mostra és un comportament biològic especialitzat; una conducta innata, reflexa i transmissible a través dels gens. Qualsevol estudiós de les conductes animals en la naturalesa podria narrar nombroses observacions de "parades" més o menys duraderes, durant l'aproximació de la caça, en mamífers predadors tals com felins, cànids o mustèl·lids. Aquestes mostres, encara més efímeres, són un eficaç sistema tàctic que permet al caçador estudiar l'estratègia d'apressament i calcular distàncies, per la qual cosa el nivell d'autocontrol és major i l'experiència catalèptica menys intensa.

La mostra, indispensable i portentosa, és també fràgil i vulnerable. Parlem d'una pràctica no sols amenaçada per la impaciència del caçador, sinó que és contínuament invadida per la seua torpe intervenció, per veus inoportunes, denotacions a destemps. És reconeguda per qualsevol professional docent la relevància que el bon ensinistrador deu concedir especial importància als primers contactes del gos amb la caça.

Temperament

Com en qualsevol altre apartat de l'ensinistrament, el temperament i la sensibilitat del gos hauran de tenir-se presents en tot moment. Molts dels seus comportaments problemàtics o insuficients en la mostra deriven d'incorreccions en l'actitud de l'entrenador i en la presentació de la peça. Per altra banda, amb un adequat i permanent mètode podem millorar considerablement aquest aspecte del treball. El mètode d'introducció adequat estarà presidit pels següents conceptes: condicions naturals, caça de granja, familiarització a les detonacions, la canya i equilibri d'instints.

Condicions naturals

No res desperta més l'instint natural que una situació natural, enmig de la naturalesa, on la pressa siga del camp i no de granja. Amb massa freqüència el caçador, impacient per descobrir les meravelles del seu gosset, pretén connectar l'interruptor de la mostra presentant-li, quan abans, una guatla arrodonida, atontada per les bascollades que habitualment es pega contra la gàbia i que apudenta a fem. El resultat és que el sorprèn alumne arremet contra l'emplomada bola una i una altra vegada i la captura, per després escopir les plomes. La conclusió d'açò és que el gos "no posa".

Caça de granja

La frustració enfront l'escassetat de caça autòctona i natural, l'allargament dels períodes de veda, l'enduriment de la llei de caça i ramaderia que impideix el passeig pel camp durant aquests períodes i, sobretot, la comoditat que suposa obrir la tapa d'un caixó ple de gallinàcies, ha estat l'ús i abús de mansos animals de granja per a l'ensinistrament de gossos i inclús per a la caça. Així s'han tirat a perdre molts bons gossos, amb aquestes pràctiques i conductes. Manipular adequadament els estímuls ambientals per assolir el manteniment i inclús millores en el comportament del gos de caça no és senzill. És per esta raó per la qual no s'aconsella la utilització de caça sembrada al caçador que, per norma general, desconeix els fatals efectes secundaris. La millor escola en aquest sentit serà el camp i les seues escasses perdis; millor encara, guatles que amb paciència, tard o prompte, aguantaran en condicions favorables per a que el nostre gos ens regale la vista amb la seua primera postura. Però l'amo no sempre disposa de caça al seua abast ni temps per eixir amb regularitat, a la vegada que està orfe de la suficient paciència.

Equip de Redacció

**PAPERERIA
i
REGALS**

Ximen Perez d'Arenos, 15
Telfs.: 964 32 11 26 - 964 32 17 14
Part.: 964 32 16 10 - 964 32 18 42
12190 BORRIOL

LA FALLA DE SANT JAUME DE 1949

En l'any 1949 es va produir un fet peculiar en la vida festiva del poble de Borriol. Una quadrilla de amics i amigues van pensar en fer una falla, que popularment es coneixeria per tothom com la falla del Pinello. El lloc on es va celebrar aquest esdeveniment fou la partida de l'Assut. Foren vuit dies intensos de festa i diversió, en els quals es bevia i es menjava. Inclús s'arribaren a contractar autos de línia especials per a l'ocasió, per tal de portar a la

gent des de Borriol fins l'Assut. L'event estigué amenitzat per un piano de manilla.

Els fadrins del poble van dir que la trencarien, per la qual cosa Sentet "el llaurador", que era l'alcalde en aquell moment, va posar una parella de guardies civils per tal que no l'encengueren ni la trencaren i, a més a més, que no li ocasionaren cap malifeta al piano. Mentre tota la gent de la comissió dormia la parella de guardies vigilava el paratge i l'obra.

Arribat el dia de Sant Jaume es va encendre la falla, a la qual va assistir tot el poble, acabant així aquesta singular celebració.

Aquest article ha estat proporcionat per Carmen Portolés "la cachucha", gràcies a la qual hem pogut recuperar un xicotet episodi de la història de Borriol.

Inocència "la Nela". María "la Navarra". Bernabe, fill i filla. Carmen "la Rusa". Ramonet. Antonieta "la Cachucha", filla i fill. Miguel "el Gato". Manolito "el Toyo".

Propietat: Carmen Portolés Ramos.

Berta Pauner i Meseger

EL TOSSAL A INTERNET

Coincidint amb la celebració de la XV Setmana Cultural, el Tossal de l'Assut va posar en marxa la pàgina web de l'associació. En ella podrem trobar informació sobre l'associació, intercanviar opinions amb altres lectors, així com consultar els continguts de la revista.

La direcció és: <http://www.a-vip.com/tossal>.

També podeu contactar amb nosaltres per: e-mail: tossal@latinmail.com

Redacció

MOBLES
itarch

AMB LA CULTURA I LES TRADICIONS DE BORRIOL

Tel. 964 32 11 11 (4L.) • Fax 964 32 11 63 • 12190 BORRIOL

SANT BARTOMEU I SANT ROC

Amb motiu de les festes de Sant Bartomeu i Sant Roc hem intentat fer un xicotet esbós de la vida d'aquests personatges, patrons de Borriol juntament amb Sant Vicent Ferrer.

Sant Roc va nèixer a Montpel·lier l'any 1295 i va morir el 1327. Pertanyia a una família noble i rica, i son pare era senyor i governador d'aquesta ciutat. Al seu naixement, com es llegeix en la història de la seua vida, esdevenen fets meravellosos, presagi de la seua futura santedat. Havent mort els seus pares, tenint uns vint anys, va distribuir la seua fortuna als pobres, i va encomanar a un oncle seu el govern de Montpel·lier i, vestit de pelegrí es va dirigir a Itàlia, amb la fi de visitar el sepulcre dels sants Apòstols a la ciutat de Roma. Va ser un personatge important perquè per allà on passava desapareixia la pesta, malaltia que estava molt expandida per arreu d'occident. Més tard, i després d'haver visitat nombroses ciutats italianes, va contraure la pesta i es va retirar al camp, on el va descobrir un jove i el va sanar. Tornà a Montpel·lier, que estava en guerra, i el van apressar, arribant a morir al cap de cinc anys. Les seues relíquies, segons diuen, foren portades furtivament a Venècia, on encara es veneren.

Sant Bartomeu era oriünd de Canà de Galilea.

Existeix un sòlid fonament per afirmar que és la mateixa persona que Natanael. En l'Evangeli de sant Joan mai apareix el nom de Bartomeu, no obstant, el de Natanael es menciona en el passatge de la vocació dels apòstols. El seu nom, en arameu significa "fill de Tolmay o Talmay", el qui obri els surcs. En les llistes dels apòstols figura sempre en sisé lloc, associat a Felip o a sant Mateu. La vocació a l'apostolat la rep mitjançant Felip. És el primer apòstol que reconeix públicament la divinitat de Jesús i Ell dirà d'aquest apòstol: "Vet ací un vertader israelita, en qui no hi ha engany". Hi ha varies tradicions sobre el seu apostolat, la més probable de les quals afirma que extén l'evangeli en la part més oriental d'Aràbia, on existien floreixents colònies israelites. Segons una altra tradició, acompanya a sant Andreu als països riberencs de la mar Negra. És imprecís el mode en què fou martiritzat, però fou soterrat a Albanòpolis (Armènia). Les seues relíquies són dipositades el 983 a l'església romana de Sant Bartomeu in Insula. És patró dels curtidors i se'l representa amb un ganivet o la seua pròpia pell en l'objecte.

Berta Pauner

**PLATS COMBINATS
APERITIUS I GRANISATS**

Rei En Jaume, 4
Telèfon 964 32 10 72
BORRIOL

REGALOS

**ESTABLECIMIENTOS
LATORRE**

País Valencià, 61 bajos
Tel. 964 32 11 72
BORRIOL

COLOMBICULTURA

En el mes de Juliol el Club de Colombicultura "La Estrella", va realitzar el Concurs de Coloms esportius en memòria de Antonio Canales y Fernando Vicent, en el qual participaren coloms de

les províncies d'Alacant, València, Castelló i de les illes Canàries.

El concurs es va realitzar amb 7 proves puntuades per arbits federats que foren Agustín Ramos de Borriol y Antonio Guirau de Bechí.

Mentre es varen fer les proves un falcó es va emportar el colom "Planchaito" de Bechí, el qual era un gran colom i de un valor econòmic important. El colom guanyador fou el "Principe" de Abel Benajes de Alquerias del niño, que s'emportà un gran trofeu i una econòmica.

També hi ha que informar que la federació provincial de colombicultura es va posar en contacte amb la Conselleria de Medi Ambient de la Generalitat Valenciana i amb l'Ajuntament que ha buscat un terreny d'un particular, el qual l'ha cedit gratuïtament, per a construir en La Serra un colomer barrera per

a que les aus de rapinya no entren a caçar al Poble i per tant s'emporten el coloms. Aquest colomer con altres de la Província estaran vigilats per guàrdies forestal per a que no vaga ningun particular. Els socis del Club "La Estrella" s'encarregaran de omplir el colomer de parelles de coloms. Des d'ací a tots, La Generalitat, l'Ajuntament, Federació Provincial i propietari del terreny moltes gràcies.

Antonio Canales i Chiva

RENAULT

J. L. Andrés, S.L.

Avda. Zaragoza, 8 - 10

Tel. Taller 964 32 11 45 - 964 32 17 68

12190 • BORRIOL

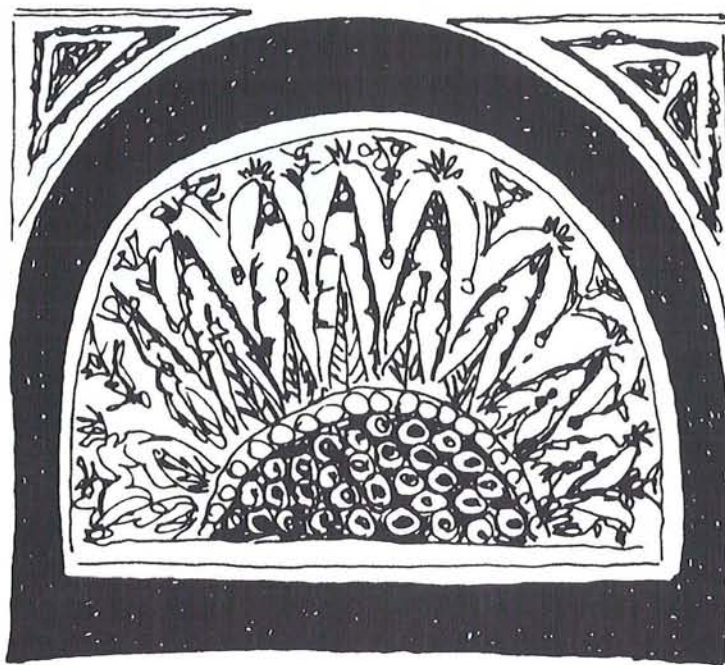
CARNICERIA - SALCHICHERIA

ESCRIG

EMBOTITS CASERS
FABRICACIÓ PROPIA

C/ Colón, 2 - Teléf. 964 32 14 48

BORRIOL

D'OLIVA

TERRACOTES · TAULELLETS · MARBRE ANTICAT

MAGATZEM I EXPOSICIÓ:

CTRA. CASTELLÓ-MORELLA, KM. 8'200

TELS.: 964 22 01 05 - 964 32 17 60

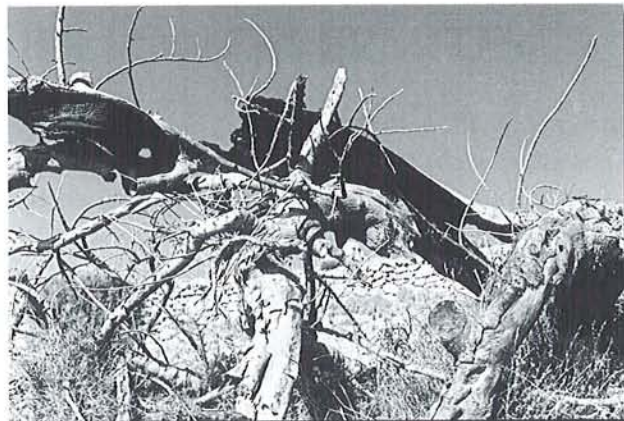
FAX: 964 22 21 59 -12190 B O R R I O L

SETMANA DEL MEDI AMBIENT

La possibilitat de perdre el poc que ens queda aquí al nostre terme, la necessitat que els nostres veïns tenen que escoltar i actuar a la nostra natura, la voluntat dels xiquets, la generació que haurà de lluitar per l'entorn, d'aprendre de la terra, del ocells, de les plantes i l'obligació de fer conèixer a uns pocs, molt pocs per sort, que no està del tot be tirar el fem al riu, que encara que siga xicotet i vaja sempre escàs d'aigua és nostre, ha fet que no uns pocs sino molts ens hagem mogut per a fer una setmana, o millor unes jornades plenes d'actuacions de tot tipus, conferències, excursions, concursos, obertes a tots els que vulgueren participar, be organitzant-ne alguna, be acudint a la cita. Aquest any, i ja en fan tres, els de la Colla Naturalista L'espígol estem molt satisfets per la participació cada vegada més nombrosa de les organitzacions del poble, els mestres d'escola i també de la gent de fora, com foren els poetes de Castelló, que ens van fer vore el Medi Ambient de una forma diferent, però sempre meravellosa. Les dos conferències que van completar l'apartat cultural van tratar de "Bioconstrucció", donada per G.E.A. (Associació d'estudis Geològics), que ens va apropar a la construcció tradicional, la de sempre, i també a les solucions no contaminants per als aspectes que aquesta no recull, com les instal.lacions electricues, i "Els Boscos", donada per Greenpeace, que ens va oferir una visió de l'estat actual dels boscos i de la seua degradació. També participà el Club Muntanyer La Pedrera i el Club de Ciclisme de Muntanya que van ser els encarregats d'organitzar, amb molt èxit, les excursions pel terme i donar a conèixer in situ allò que fa falta guardar i millorar,

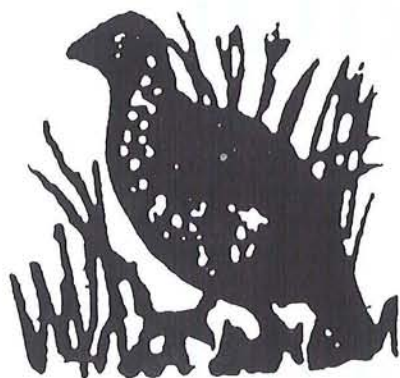
ensenyar i no contar que és el que està passant al nostre terme.

L'Associació Cultura Tossal de L'Assut va organitzar les activitats a l'escola, que van introduir els xiquets al respecte pel món de la natura, i el concurs de floreres, que va permetre que les dones del poble pogueren lluir les seues flors.

I per a conservar el nostre riu, que a partir d'ara estarà una mica més en perill pel pas de la carretera, en vam netejar, entre tots, grans i menuts, uns 300 m., traient prop de 12 metres cúbics de tot tipus de fem i porqueries, que no caldria recollir si no els hagerem tirat.

Poc a poc, i any rera any, anirem fent aquestes jornades del Medi Ambient, esparant la col.laboació de tots els borriolencs, de les seues associacions i de l'Ajuntament per a que cada vegada siguem tots més amics de la natura.

Toni Falomir

RESTAURANTE

*Meson de
La Perdiguana*

Teléf. 964 32 12 65 • BORRIOL

El Teu Ambient

Cara jillo

PUB - BORRIOL

Amb la Cultura del
nostre poble

En el present número de *La Botalària* reproduïm la redacció que editarem en l'anterior revista que, per problemes aliens a la nostra disposició no va poder-se llegir adequadament. Esperem aço ajude a pal·liar aquesta xicoteta deficiència.

EL TEU POBLE, LES SEUES FONTS I ERMITES

Recentment es va celebrar un concurs de redacció a nivell provincial. Alejandro Tena, alumne de 5º curs del Col·legi Públic l'Hereu de Borriol va quedar en segon lloc. Aci teniu la seua redacció.

Jo visc al poble de Borriol, situat molt prop de Castelló, té aproximadament 3100 habitants. Es molt petit però malgrat que és petit té moltes fonts. Son quasi totes potables. Les fonts d'aquest poble estan situades a llocs muntanyosos pel terme. A la plaça de la Font hi ha una font molt gran amb 30 canyos. L'aigua ve de la font del Misteri, que d'ací dos anys farà el seu centenari. La font de Sant Martí està situada a la partida La Peña, ix molt poca aigua. També està la font de la Teula situada a les Ermites, has d'anar tres o quatre kilòmetres i has de fer un tros menut a peu. És la font que més caudal tenia i és molt bona per a la salut.

La font de la Botalària a la partida de la Botalària a un kilòmetre de Borriol. L'aigua d'aquesta font és molt bona per a les pedres del ronyó però ix molt poca aigua però molt bona. Aquesta font és molt famosa ve gent a totes hores, pel dia i per la nit. El paisatge des d'allí és molt bonic. Allí també hi habiten algunes àguiles. Una vegada va haver un incendi

però el paisatge ja ha tornat a la normalitat. La font del Mas de Jaume està situada a la partida el Mas de Jaume. També ix poca aigua. També està la font de Cominells, situada baix del pont del mateix nom. L'aigua de Cominells es l'aigua que va de la Font de la Plaça. Borriol té poques ermites. Només dues. Anem a començar amb el Calvari. El Calvari està situat al cim de la muntanya. Tots els anys es celebra el acte de la Nova Jerusalem. És molt impressionant. Dins l'ermita hi ha un Crist. La gent munta moltes vegades per passejar i veure el Sant Crist. Des d'allí es veu tot el poble. També està la ermita de Sant Vicent Ferrer, situada a dos kilòmetres anant cap a la Pobla. És molt bonica. Dins hi ha una pedra on va predicar Sant Vicent Ferrer. La gent va molt per resar-li al sant. El dia de la romeria és un dia molt especial, van en processó i toquen les campanes. Borriol vol molt a Sant Vicent, malgrat que els seus patrons són Sant Bortomeu i Sant Roc.

Alex Tena

MATERIALS DE CONSTRUCCIÓ

JOSE LUIS BABILONI, S.L.

Partida Rabosero, s/n

Tel. 964 32 11 90 - Part. 964 32 16 29

12190 BORRIOL

LA MEVA PREOCUPACIÓ

La meva opinió és la de una persona que pensa que existeixen sensacions i preocupacions, que estan per damunt del que el material ens ofereix, no és necessari que pense igual que jo perquè li interessin una de les meves preocupacions.

Em preocupe, quan un/a dels meus joves amics es sent malament per no haver pogut veure una d'aixes sèries que ara ens envaeixen. Pitjor em sento quan modifiquen el seu oci per una estona de televisió esterotipada, malintencionada i interessada. Aquesta televisió no aporta res apart d'ocupar el seu cap i no deixar-los pensar. Tot açò no només ho dic jo, ells estan d'acord amb mi i s'autocritiquen. El mal ja està fet, donat que els falta voluntat i iniciativa per deixar de veure-la. També per a que davant la pantalla no reparen en que la T.V. és un instrument que uns pocs utilitzen per influir-nos, canviar-nos i idiotitzar-nos en el seu benefici moguts per l'avarícia externa.

Vosté, que té un fill/a i suposadament desitja que no li

falte de res, no pense només en el costat material de l'assumpte, pense en la seva formació intel·lectual, conree la cultural en ell/ella de la manera més objectiva possible. Una persona que pense per ella mateixa, que no tolere ni faci agressions.

Veig lamentable i em dona pena veure als meus amics/amigues quan estudien pel professor, pense que estudia per si mateix, per aprendre, no per contestar les preguntes de/la professor/a en un examen. Diuen que així de majors tindran un bon treball, i això també és important, però una cosa no lleva l'altra. Les conseqüències d'aquesta actitud són una incapacitat penosa i una visió superficial i intolerant.

D'aquesta forma s'augura un futur negre de desigualtat i de titelles del qual les úniques víctimes seran els seus fills/filles. Del seu esforç ara depèn el seu futur. Pot ser jo no sóc ningú per parlar, però sent la obligació. M'interessaria rebre contradiccions que recolliré obertament.

20464964-R Tintín

BUTLLETA INSCRIPCIÓ

Si vols fer-te soci de l'Associació Cultural Tossal de l'Assut i rebre la revista La Botalària a ta casa, emplena la següent butlleta d'inscripció i ingressa la quantitat escollida a qualsevol dels comptes de l'Associació de Bancaixa i Caixa Rural.

Nom i Cognoms

Adreça

Telèfon

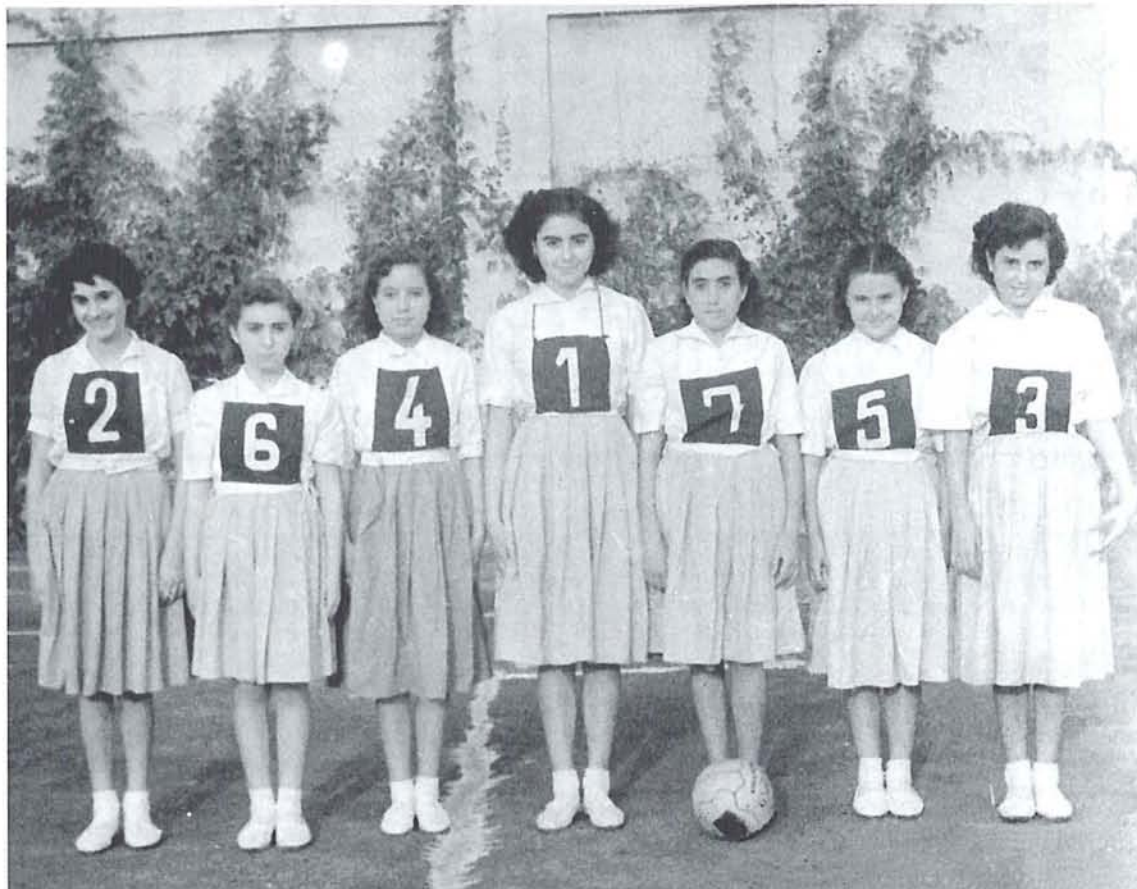
INSCRIPCIÓ

Per 1 any 2,500 pts.

per 2 anys 5,000 pts.

per ... anys

SAPS A QUÈ JUGAVEN AQUESTES XIQUES DE BORRIOL?

MLHC

muebles
hnos. Capdevila

Avda. Saragossa, 108 - 110
Telf. 964 32 14 31 • Fax(964 32 18 01
12190 BORRIOL

OBRES ESTIVER, S.L.

CONSTRUCCIÓ I EDIFICACIÓ

Mª DOLORES TORRES SANROMAN

Trinquet, 18 • Telèfon 964 32 18 76

12190 **BORRIOL**

Units pel passat - Units pel futur - Units per
esta terra - Units pel somnis - Units pel
treball - Units per les festes - Units pel paisatge
Units per l'esforç - Units pel calor - Units per
Bancaixa - Units pel futur - Units per Bancaixa

BANCAIXA

.....
Caixa d'Estalvis de València, Castelló i Alacant